

L'agulla piramidal de la Seu domina des de l'altura el bigarrat panorama urbà d'Estrasburg.

La cruïlla d'Europa

En el moment de tornar a votar les persones que ens han de representar en el Parlament d'Estrasburg, és difícil sostreure's al record i a la fascinació d'aquella extraordinària ciutat que per tantes raons ens fa pensar en la nostra.

Com Girona, Estrasburg és d'origen romà. Com Girona, està situada prop d'una frontera. Com Girona, és una cruïlla de camins (*Stratisburgum* vol dir literalment això: el poble de les carreteres). Com Girona, Estrasburg és presidida per una catedral gòtica. Com Girona, és travessada per un riu. Com Girona, va ser ocupada pels francs. Com Girona, va veure assaltat el call jueu. Com Girona, va ser sotmesa a un setge interminable que es va acabar amb la capitulació.

Però Estrasburg és molt més que tot això. És el centre geogràfic d'Europa, i el símbol d'un continent castigat, dramàticament dividit i repartit. Ciutat lliure i independent durant quatre segles, va ser francesa des de 1697, alemanya a partir de 1870, altra vegada francesa el 1919, novament alemanya el 1940 i francesa des de 1944.

A la plaça de la República es pot veure l'estàtua d'una mare amb dos fills morts a la falda: l'un amb uniforme alemany i l'altre amb l'uniforme francès.

A Estrasburg, hi va néixer Gustau Doré, Gutenberg hi va inventar la impremta, Goethe hi va estudiar dret i Albert Schweitzer hi va aprendre teologia. Roget de l'Isle hi va compondre i estrenar la Marsellesa i Charles de Foucauld hi va abandonar les armes de militar per atendre espiritualment els tuaregs i esdevenir el pare espiritual dels pobles.

L'agulla piramidal de la Seu, el «gran àngel rosa» de Paul Claudel, domina des de l'altura el bigarrat panorama urbà, amb zones plenament franceses i barris típicament germànics. Sota la nau esvelta, poblada d'àngels gòtics, un rellotge astronòmic de cinc segles controla, implacable, el pas del temps: les quatre edats de l'home són les encarregades de tocar els quarts i és la Mort, fatalment, la que fa sonar les hores. La torre de la muralla on passaven l'última nit els condemnats s'alça robusta sobre les aigües de l'Ill, arran de les blanques cases en punxa de la *Petite France*. En aquest racó de silenci, bastit sobre quatre braços fluvials, Estrasburg sembla tornar al seu passat. Però a l'altra

punta del mapa ciutadà, s'hi alça la freda geometria del Parlament, cruïlla dels camins que vénen de tot Europa. Aquesta Europa complexa, feta —com Estrasburg— de contradiccions i d'esperances.

L'ensenyament de l'art

El desè aniversari de la creació de l'Estudi d'Art de Domènec Fita ha donat peu a recordar les múltiples accions que els artistes gironins van dur a terme, des de 1963 fins a 1978, per fer possible l'ensenyament oficial de l'art a Girona. Quinze anys de propostes amb nou o deu projectes diferents, tots frustrats, que anaven des d'una facultat universitària d'art fins a una escola d'arts aplicades, una escola d'arts i oficis, un centre de formació professional de modalitat artística o un taller experimental d'arts plàstiques.

Hi ha, però, una prehistòria més remota dels actuals centres d'ensenyament artístic que també mereix ser recordada. Podria començar, potser, l'any 1897, a les portes del segle XX, quan Prudenci Bertrana, hereu arruïnat de l'Esparrà, s'instal·la a Girona i, per guanyar-se la vida, pinta i ensenya a pintar. Palol descriu el seu taller a *Girona i jo*, però és el mateix Bertrana el qui explica magistralment, *El Vagabund*, en clau autobiogràfica, fins a quin punt el seu precari ensenyament de l'art era tota una aventura cultural i humana en el marc estret de la Girona de l'època: «Innocenci començà donant algunes lliçons de dibuix i de pintura. Havia instal·lat una petita acadèmia a la mansarda d'una casa vella transformada en taller. Per convèncer el propietari que una tal transformació no era pas res mai vist, ni titànic, ni contrari als bons costums, ni a la religió, ni a l'ordre, hagué d'esmerçar tota la seva eloqüència, cercar amics fiadors, presentar un certificat de bona conducta, d'antecedents penals i altres documents acreditatius d'haver complert amb el rei, amb Déu i amb la pàtria i estar en ple ús de les seves facultats mentals».

El mateix any 1897, el pintor Josep Pons Martí munta a Girona una acadèmia particular de dibuix i pintura que ja havia regentat a Sant Feliu de Guíxols. Hi ensenya, segons diuen els anuncis, «geometria i perspectiva, tècniques de pintura i dibuix, preceptes d'anatomia i aplicació dels ombrejats, fórmules calligràfiques i d'ornamentació». Pons Martí és un acadèmic que no entronca amb els moviments renovadors de la seva època i resta ancorat

Aguilera va obrir a Girona la primera acadèmia de dibuix al natural amb model nu.

• L'arquitecte italià Alberto Sartoris, conegut a Girona per la seva amistat amb Joaquim Masramon, pel seu estudi de la catedral i pels elogis que va tributar al barri vell de la ciutat, ha anat a Lleida, a l'edat de 88 anys, per participar en una Setmana d'Estudis Urbans, i ha afirmat que «s'acabarà amb les ciutats verticals». També ha dit que «s'hauria d'acabar amb el mercantilisme de l'arquitectura, que obliga a una construcció de la desesperació». El salt entre el «s'acabarà» i el «s'hauria d'acabar» és significatiu. Com ha dit el mateix Sartoris, «se que nosaltres, els idealistes, sempre serem una minoria; sempre serem pocs per intentar construir l'arquitectura de la felicitat».

• Els concerts i recitals d'aquest estiu a les antigues casernes de Girona han rebut tota mena de crítiques: escassa promoció, inadequació de les instal·lacions, overbooking d'entrades, mala organització... Ningú no s'ha fixat, però, en el fet que pràcticament tots els participants duen noms exòtics: Loquillo y los trogloditas, Orquesta Mondragón, Hombres G., Kool and the gang, Kitch-Metropol-Locura de amor, Mecano, Isis-Tremendos-Contraseña, Danza invisible, Apátridas-Dr. Chivatos, Luz Casal-Los inhumanos, Miguel Ríos... Amb prou feines dos noms d'aquesta llarga llista —Sopa de Cabra i Sangtraït— ens recorden vagament que es tractava de concerts promoguts o patrocinats per l'ajuntament d'un ciutat catalana.

• La revista Cultura, del Departament homònim de la Generalitat, ha publicat un article de Josep M. Casarís sobre Carles Rahola. Tot correcte, si no fos que l'inevitable centralisme ha fet acte de presència en el peu de la il·lustració. La llegenda diu: «Carles Rahola fotografiat a la Rambla barcelonina». Però la fotografia és ben explícita: l'escriptor màrtir està assegut al característic banc de pedra que emmarca el monument a Garreta, a la Devesa de Girona.

en el món dels clàssics com a únics models de perfecció. Plega el taller cap als anys trenta, però des de 1926 ja se n'ha obert un altre, el del saltenc Josep Aguilera, que abandona les normes acadèmiques per deixar que els deixebles s'expressin en llibertat. Ofereix, en aquella Girona plena de prejudicis, la primera acadèmia de dibuix al natural amb model nu, i això li val tota mena de suspicàcies. Passat l'escàndol inicial, Aguilera alterna l'escola particular amb l'Escola Municipal de Belles Arts, on hi ha un altre professor, Joan Carrera, que també dona classes privades a casa seva. Aguilera i Carrera són, ja, els mestres d'una generació d'artistes que tots hem conegut. Després de la guerra apareix Joan Orihuel, també amb acadèmia pròpia, bressol de molts artistes gironins d'avui.

A la fi d'aquesta llarga cadena, hi trobem altres experiències d'ensenyament privat, com la mantinguda durant tant de temps per Isidre Vicens, la que Domènec Fita va crear fa deu anys i les que darrerament han anat sorgint en l'àmbit ciutadà. A nivell oficial, hem vist renovar-se l'Escola Municipal de Belles Arts i transformar-se en el prometedor Centre Cultural la Mercè, però encara no hem pogut assolir ni l'Escola d'Arts i Oficis que Rafael Masó va perseguir, de 1914 a 1917, amb una tenacitat tan il·lusionada com vana.

Estiu, temps de records

Ara que tornen a estar de moda les memòries i els llibres de records, la Costa Brava també és objecte d'uns quants tributs personals i nostàlgics. Dos llibres recents han resultat especialment aptes per omplir profitosament algunes hores d'estiu: *Camilla, cuinera de Tossa*, de Jaume Pol Girbal, i *Memòries de la Fosca*, d'Albert Segur i Vilahur.

L'obra del malaguanyat periodista Jaume Pol ofereix més de cinquanta receptes de cuina de la famosa mestressa d'un popular restaurant. Però conté, a més, dos deliciosos capítols —*L'àlbum de l'Agustí* i *L'àlbum de la Camilla*— dedicats a glossar respectivament la Girona dels botiguers i la Tossa dels mariners, petits industrials i contrabandistes, a cavall entre el segle XIX i l'actual.

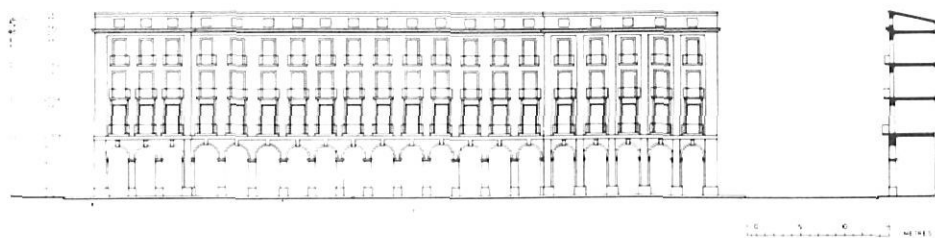
El llibre sobre la Fosca, obra d'un metge fins ara inèdit com a escriptor, reflecteix amb tota mena de detalls la vida dels estiuejants a la platja palamosina d'ara fa quaranta anys. L'autor enyora visiblement aquella època; el llibre és impregnat d'una certa tristesa íntima que allora de tant en tant i el converteix en una melangiosa elegia pel paradís familiar perdut.

El doctor Segú aixeca acta puntual dels canvis del paisatge: «El barri del Figarà s'ha hipertrofiat, el Pla es va omplint de monstruoses naus industrials i tot està afagant un caire absolutament suburbial, que ni la presència d'un ramat d'ovelles pot dissimular. I aquest aire suburbial està acostant-se a la Fosca. Si Déu no hi posa remei, arribarà ben aviat a les terres del mas Juny. De fet, ja hi està arribant».

Les modificacions del paisatge comporten inevitablement els canvis de l'ecosistema: «Han desaparegut els conills del cap Gros, les òlibes de la torre de can Vilahur, les cigales de la pineda, els cucs de la sorra, els lliris de Castell, les guineus dels boscos del terme, els gripaus, les papallones i els dragnets nocturns. I ara comencen a escassejar els cargols i els bolets».

Però les pèrdues més sentides per l'autor són les que s'han produït en el terreny humà: «Aleshores la gent estimava el país i el contemplava (...) Ara anem amb cotxe a Roses, a Cadaqués, a Peratallada o a Vilabertran. Cada dia hi ha, però, més gent a la Fosca que no ha estat mai a la Miranda, que no ha pujat mai al Molí Vell ni al cim del puig del Terme i que potser no ha passejat pels carrerons de Sant Joan. Gent que si coneix s'Alguer és perquè l'ha vist del mar estant» (...) «Els intents que s'han fet per retornar (a l'antiga festa major de la Fosca) no han tingut èxit. Ara, els francesos celebren el seu dia de juliol i els suïssos el respectiu a l'agost. Però els estadants del país estem ensopits. No passem d'organitzar sardinades».

En aquesta literatura d'estiu que parteix dels records, les vivències del passat desemboquen sovint en denúncies del present.

La quarta façana

Ara fa tretze anys, a les acaballes de l'últim ajuntament franquista, hom va voler desfigurar la plaça gironina de la Independència amb un aparcament subterrani i una agosarada remodelació de l'exterior. El projecte modificava substancialment el caràcter amb el qual fou concebuda la plaça, suprimia l'estructura geomètrica del conjunt (aleshores només mig esbossat amb les façanes est i oest) i hi feia néixer un paisatge irregular de caminets i racons, totalment contradictori amb el marc inicial. L'atemptat que es volia perpetrar era de jutjat de guàrdia.

El disbarat es va poder aturar — no sempre hi ha hagut tanta sort — i aquests dies, en canvi, assistim a l'operació de signe contrari. Després d'haver-se edificat l'any 1977 la façana nord, ara podem contemplar l'acabament de la façana sud i la culminació definitiva del projecte de 1856, degut a Martí Sureda i Deulovol, singular en la història urbanística del país al costat d'altres recintes similars que es poden comptar amb els dits d'una mà. Són les places neoclàssiques de la segona meitat del vuit-cents, creades com a fruit de la desamortització que atorgava a les ciutats espais inesperats. Places que, com ha escrit Ricard Pié a *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme*, no volien resoldre un nus de carrers, ni envoltar un gran edifici, ni ser el final d'una seqüència viària, sinó que van néixer com «el projecte introvertit d'un tros de ciutat, la definició d'un espai centrat en si mateix, el resultat de la formació d'un nou ordre urbà a una escala capaç de generar una estructura espacial autosuficient».

Però la culminació coherent de les quatre façanes no pot pas amagar del tot els errors irreparables. La plaça mai no quedarà ben tancada, perquè roman-dran obertes les obertures excessives del carrer de Santa Clara (amb un edifici impresentable a la cantonada amb el d'Anselm Clavé) i, sobretot, les de l'eix Gran Via-Passeig de Canalejas, que allunya la façana nord de la resta del rectangle. Serà difícil, per això, atorgar al recinte l'aire de gran sala d'estar que tenen altres places porticades famoses. Segons el Pla Especial del Barri Vell, la circulació haurà de ser reduïda al vial que surt cap a Santa Clara, però encara quedarà sense resoldre el problema de l'aparcament. En el treball *Les places porxadades a Catalunya*, Maria Rubert denuncia que «els cotxes aparquen adossats a l'arquitectura, cosa que treu molta fondària a la plaça i hi dificulta la utilització dels porxos». Ara cal afegir, a la nosa dels cotxes estacionats, la presència en un lloc preferent d'una bateria de contenidors d'escombraries.

I després s'hauria de pintar l'interior de les voltes, i penjar-hi fanals, i regular les instal·lacions dels bars i restaurants, i treure els rètols indignes que embruten les parets amb la seva insolent anarquia. Si no es fa tot això, la plaça de la Independència continuarà essent, malgrat les quatre façanes, una plaça a mig fer.

paperets

- A Barcelona, una empresa d'indústries químiques ha signat un conveni amb l'Ajuntament per patrocinar un estudi sobre els colors originals de les façanes de la ciutat. En la realització de l'estudi cromàtic, que durarà uns dos anys, hi participaran també les Universitats Politècnica i els Col·legis d'Arquitectes i d'Aparelladors. Vistos els resultats d'un estudi semblant fet a les cases de l'Onyar de Girona, només cal desitjar als barcelonins que tinguin sort.

- El diari *La Vanguardia* ha publicat, a les pàgines culturals, una breu Antologia portàtil de narracions sintètiques constrenyides a una única frase. Entre els escriptors que han acceptat el rept de aquest exercici literari d'il·lustres precedents hi figuren dos gironins. Salvador Oliva hi ha aportat un epigrama titulat *El membre de jurat de tots els premis, que diu: «La fama de maneja en el complot / li ve d'exercir el veto en lloc del vot»*. Josep M. Fonalleras ha escrit una narració titulada *Conte per a gladiadors abans de començar l'espectacle, amb el text següent: «El senyor Eladi Gotzens, per evitar malentesos, després de reconèixer que volia parlar de tota aquella història del dia en què la seva mare, el seu pare i ell mateix van anar al zoo a veure els mandrills, opina que val més no dir-ne res perquè potser és mentida»*. En ambdós casos, els títols són gairebé tan llargs com les mateixes obres.

- Cues increïbles a les carreteres durant tot l'estiu, sense cap mena d'escarment per part dels conductors impertèrrits. En un article recent de Néstor Luján, redescobrim un antic text de Sèneca que podria servir per explicar amb precisió aquest inesfable moviment de masses: «La calor és el motiu pel qual molta gent emprèn viatges sense motiu determinat i fa excursions a costes llunyanes, unes vegades per mar i altres per terra, tractant de buscar aquella calma de l'ànim i aquella satisfacció de l'esperit que manca en els que mai no estan contents amb el present». Potser ningú més, des del temps dels romans, no havia estat capaç de definir amb tanta agudesca el fenomen turístic. I compte amb el matís: Sèneca ni tan sols diu «tractament de trobar»; només «tractant de buscar aquella calma de l'ànim i aquella satisfacció de l'esperit que manca en els que mai no estan contents amb el present». Potser ningú més, des del temps dels romans, no havia estat capaç de definir amb tanta agudesca el fenomen turístic. I compte amb el matís: Sèneca ni tan sols diu «tractant de trobar»; només «tractant de buscar» la calma.

NARCÍS-JORDI ARAGÓ